

De geschiedenis van het Koninklijk weeshuis

In 1556 wordt Maria van Nassau geboren op het kasteel van Breda. Zij is de dochter van Prins Willem van Oranje en Anna van Egmond, Gravin van Buren. Het huwelijk tussen Willem van Oranje en Anna van Egmond vond plaats op 8 juli 1551 te Buren en werd ingezegend door de speciaal naar Buren gereisde bisschop van Keulen. Anna van Egmond was de eerste vrouw van Willem van Oranje. Zij kregen 2 kinderen: een zoon Philips Willem, vernoemd naar de zoon van Karel V, de latere koning Philips II van Spanje en een dochter, Maria.

Als kind van invloedrijke edelen uit de Nederlanden met een moeder, die enige erfgename was van o.a. het grondbezit in Buren, Leerdam en IJsselstein leek het erop dat Maria een gelukkige toekomst tegemoet kon zien. Dit mocht helaas niet zo zijn. Haar moeder overleed toen zij pas twee jaar oud was en haar vader zag ze zelden. Toen zij ouder werd, ging zij naar Brussel, waar zij haar intrede deed aan het hof van de landvoogdes Margaretha van Parma. Zij nam Maria liefdevol op en het deed haar pijn toen Willem in 1567 zijn dochter meenam naar slot Dillenburg en haar onder de hoede van zijn moeder, Juliana van Stolberg, stelde. Hij was namelijk te weten gekomen dat Alva, in opdracht van Koning Philips II, naar de Nederlanden werd gezonden om het gezag aldaar te handhaven. Dat dit een juiste beslissing was van Willem, bleek toen Alva zijn zoon Philips Willem ontvoerde en hem als gijzelaar mee naar Spanje nam. Ondertussen genoot Maria volop van de rust en liefdevolle verzorging in het huis van haar grootmoeder. Na de dood van prins Willem van Oranje kwamen zijn bezittingen in de handen van zijn zoon Philips Willem, die nog steeds gevangen zat in Spanje! Zo werd Maria, zijn zuster, belast met het beheer over de graafschappen Buren, Leerdam en de heerlijkheid IJsselstein. In 1595 trouwde Maria op 39 jarige leeftijd in Buren met haar jeugdvriend, de Duitse Graaf Philips van Hohenlohe. Het echtpaar woonde afwisselend in Buren en IJsselstein en Philips ontfermde zich over het beheer van de bezittingen van Maria en haar familie. Philips overleed toen Maria vijftig jaar was en zij bleef alleen achter op het grote kasteel te Buren. Toen Philips Willem uit zijn gevangenschap terugkeerde, nam hij het bestuur over de bezittingen van de Oranjes over.

Prinses Maria kreeg uit de opbrengst van die bezittingen een rentevergoeding en van dit geld stichtte zij bij acte van dotatie van 26 mei 1612 het weeshuis in Buren. Zij stelde goederen en fondsen ter beschikking tot een bedrag van twee en dertig duizend gulden. Voor de bouw van dit weeshuis kon Maria de hand leggen op een terrein waar in 1420 het door de Heer Willem van Buren gestichte Franciscanessenklooster van St. Barbara had gestaan, dat bij de grote brand in 1575 was verwoest. Helaas had Prinses Maria verzuimd orde op zaken te stellen op bestuurlijk en administratief beheer, zodat na haar dood in 1616 Prins Maurits een streng reglement vaststelde. Het weeshuis zou worden bezet door '24 schamele wespen, te weten twaalf jonge knegtjens en twaalf jonge meijkskens' en moesten ook 'echte geboren en gecomen sijn van eerlijke vrome ouders' en tevens afkomstig zijn uit de oude Egmondse bezittingen, te weten de Graafschappen Buren en Leerdam met de baronie van Acquoy en de heerlijkheid IJsselstein.

Bij de ingebruikneming van het weeshuis in 1619 werd door Prins Maurits in het reglement vastgelegd dat de regerende vorst of vorstin tevens regent of regentes zou zijn van dit weeshuis en werden er 6 wezen van ieder geslacht opgenomen. Later groeide dat uit tot de gereglementeerde 24. De kinderen gingen gekleed in 'donkere tanneyt laken met 'M' op hunner linkermouw van oranje couleur' als herinnering aan de Stichteres, dat tot 21 april 1953 met ere werd gedragen. De zorg over de wezen werd opgedragen aan een weeshuisvader en –moeder, die 'echteleyden van goeden stichtelijken leven' waren. De bezetting van het weeshuis varieerde tussen 12 en 40 kinderen met een gemiddelde van 25 zodat de inrichting zou kunnen fungeren als een groot gezin. Tot het vaste personeel behoorde een kleermaker, een naai-juffrouw en een tuinman. De daarvoor in aanmerking komende kinderen moesten deze personen helpen met o.a. het verrichten van het vele huishoudelijk werk opdat de onderhoudsuitgaven tot een minimum werden beperkt. Om toch uitjes te kunnen organiseren voor de wezen, werd er een 'uitgaanskas der wezen' naast de deur opgehangen, ingesteld door Koning Willem III. Op zondag mochten de wezen bezoek ontvangen. Het bezoek kon dan in de kas een bijdrage storten voor het jaarlijks uitstapje.